

اقتصاد منابع طبیعی و محیط زیست

تألیف:

دکتر محمد حسین کریم

دانشیار اقتصاد دانشگاه خوارزمی تهران

رئیس انجمن علمی توسعه روستایی ایران

سر شناسه	کریم، محمد حسین، ۱۳۳۷.
عنوان و پدیدآور	اقتصاد منابع طبیعی و محیط زیست / تألیف: دکتر محمد حسین کریم
مشخصات نشر	نور علم.
مشخصات ظاهری	۲۴۸ ص. : جدول، نمودار، مصور.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۱۹۷-۳
وضعیت فهرست‌نویسی	بر اساس اطلاعات فیپا (فهرست‌نویسی پیش از انتشار).
یادداشت	کتابنامه ص ۲۴۶-۲۴۸.
یادداشت	کریم، محمد حسین، ۱۳۳۷، مؤلف.
یادداشت	عباسیان، مجتبی، ۱۳۵۸، ویراستار.
موضوع	اقتصاد منابع.
موضوع	اقتصاد محیط زیست.
موضوع	اقتصاد زمین.
رده بندی کنگره	۱۳۹۴ ۱۷ الف ۴/ ک ۴۷۳ HC
رده‌بندی دیویی	۳۳۳/۱

نشر نور علم: تهران - خ انقلاب - خ ۱۲ فروردین - پلاک ۲۵۹ - ط ۴ - واحد ۸ تلفن: ۶۶۴۰۵۸۹۴ و ۶۶۴۰۵۸۸۰
 ۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹ @noreelm@yahoo.com فروشگاه در تهران: دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران

اقتصاد منابع طبیعی و محیط زیست

تألیف: دکتر محمد حسین کریم

ناشر: نور علم

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۱۹۷-۳

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴

چاپ و صحافی: الغدير

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

موبایل کار: در صورت عدم دسترسی به کتابهای این انتشارات، از طریق تماس با شماره زیر
 ۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۹ کتابها با پست به تمام نقاط ایران ارسال می شود.

پیشگفتار

۱	فصل اول کلیات
۴	تعریف و تقسیم بندی منابع طبیعی
۶	محدودیت های استفاده از منابع
۷	منابع طبیعی ایران
۹	زمین
۱۱	آب
۱۱	۱- منابع آب سطحی
۱۲	۲- منابع آب زیرزمینی
۱۲	۳- منابع آب قابل تجدید
۱۲	۴- مصارف آب در بخش های مختلف
۱۳	جنگل
۱۵	مراعات
۱۷	شیلات
۱۸	تولید ماهی و محصولات شیلاتی در ایران و جهان
۲۱	معادن
۲۴	نفت
۲۶	گاز
۲۷	نقش و اهمیت منابع طبیعی در توسعه
۲۸	تأثیر موجودی منابع طبیعی بر رشد اقتصادی
۳۴	رفاه جامعه
۳۴	رفاه مصرف کننده
۳۶	رفاه تولید کننده
۳۷	رفاه کل
۳۸	تخصیص منابع
۳۹	عواملی که باعث تخصیص نادرست منابع می شوند

۳۹	کنترل قیمت
۴۲	حالت انحصاری
۴۳	ممنوعیت ورود
۴۴	فصل دوم اقتصاد زمین
۴۴	جنبه های اقتصادی زمین
۴۶	خواص فیزیکی و بیولوژیکی زمین
۴۵	رنت زمین
۴۷	موقعیت مکانی زمین و رنت حاصل از آن
۵۰	مدل و بانی
۵۴	کاربرد رنت زمین
۵۸	ارزش زمین از لحاظ رقابت فعالیت های مختلف
۵۸	ارزش ذهنی زمین
۵۸	اصول عرضه و تقاضای زمین
۵۹	عوامل مؤثر بر عرضه زمین
۶۲	عوامل مؤثر بر تقاضای زمین
۶۵	اثر متقابل عرضه و تقاضا زمین
۶۶	شدت مصرف زمین
۶۷	عوامل مؤثر بر شدت مصرف زمین
۶۸	حفاظت خاک
۶۹	چگونگی مبارزه با فرسایش خاک
۶۹	حفاظت خاک و درآمد مورد انتظار
۷۱	نتایج حاصله از عملیات حفاظت خاک
۷۲	موانع و مشکلات در برنامه حفاظت خاک
۷۲	الف- موانع فیزیکی
۷۲	ب- موانع اقتصادی
۷۲	ج- عوامل اداری و قانونی
۷۲	د- تکنولوژی
۷۳	اهمیت و ضرورت گسترش فعالیت های حفاظت خاک در ایران

۷۵	فصل سوم اقتصاد آب
۷۶	خواص سیستم آب
۷۸	توسعه منابع آب
۷۸	مدیریت آب های سطحی
۸۱	مدیریت آب های زیر زمینی
۸۳	آب بهاء
۸۴	نقش آب بهاء
۸۴	روش های ندری تعیین آب بهاء
۸۵	تقاضای آب
۸۵	تقاضای آب شهری
۸۷	تقاضای آب صنعتی
۸۸	تقاضای آب کشاورزی
۸۸	تقاضای تفریحی و زیست محیط
۸۹	عرضه آب
۸۹	آب های جاری
۹۰	آب زیرزمینی
۹۰	نمک زدایی آب
۹۱	سیلاب
۹۳	فصل چهارم اقتصاد جنگل
۹۳	جنگل
۹۴	تاثیرات جنگل
۹۴	الف- اثر جنگل در آب و هوا
۹۴	ب- اثر جنگل در بارندگی
۹۵	ج- اثر جنگل در جلوگیری از زیان بادهای سخت
۹۵	د- اثر جنگل در حفظ خاک ها
۹۵	و- اثر جنگل از لحاظ زیبایی مناظر
۹۵	تابع رشد بیولوژیک درخت
۹۹	تابع منفعت اجتماعی جنگل

- دوره بهینه برداشت (استحصال) چوب ----- ۱۰۱
- روش ریاضی و ترسیمی تعیین زمان بهینه برداشت ----- ۱۰۲
- عکس العمل زمان برداشت در برابر متغیرها ----- ۱۰۵
- فصل پنجم اقتصاد شیلات ----- ۱۰۶
- اقتصاد ماهیگیری ----- ۱۰۷
- شیلات ----- ۱۰۹
- تابع رشد لجیستیکی گونه ها ----- ۱۰۹
- برداشت بهینه ----- ۱۱۱
- صید در حالت عمومی یا آزاد ----- ۱۱۱
- منحنی عرضه و تقاضا (ماهیگیری اشتراکی) ----- ۱۱۷
- مالکیت خصوصی و بهینه اجتماعی ----- ۱۱۸
- تعادل در حالت بیرون زایی ----- ۱۲۱
- تعادل اقتصادی - بیولوژیکی ----- ۱۲۳
- تعادل ماهیگیری به روش ریاضی ----- ۱۲۵
- بهره برداری از منابع طبیعی مشترک ----- ۱۲۸
- فصل ششم اقتصاد معدن ----- ۱۳۳
- تئوری معدن ----- ۱۳۴
- استخراج معدن در قیمت ثابت ----- ۱۳۶
- حداکثر سازی سود در معدن ----- ۱۳۹
- تغییرات کیفیت در معدن ----- ۱۴۱
- استخراج در یک صنعت معدن: مدل Hotling ----- ۱۴۲
- چگونگی تطبیق بازار رقابتی معادن با بهینه اجتماعی ----- ۱۴۶
- فصل هفتم اقتصاد محیط زیست ----- ۱۴۹
- تعریف آلودگی هوا و تقسیم بندی آن ----- ۱۵۲
- منابع آلودگی هوا ----- ۱۵۳
- ماهیت محیط زیست ----- ۱۵۴
- هزینه های احتمالی به محیط زیست ----- ۱۵۴
- رشد جمعیت و محیط زیست ----- ۱۵۵

تخریب و آلودگی در محیط زیست	۱۵۷
منشا تخریب و آلودگی در محیط زیست	۱۵۸
انتشار آثار تخریب در یک مدل پویا	۱۵۸
هزینه های آلوده سازی محیط زیست	۱۶۰
هزینه های جانبی اجتماعی و بازدهی عوامل محیط زیست	۱۶۳
ارتباط بازارها و محیط زیست	۱۶۷
بازارهای رقابتی کامل و عوامل خارجی	۱۶۸
بازارهای رقابت ناقص و عوامل خارجی	۱۷۲
بازارهای انحصاری و عوامل خارجی	۱۷۴
کارایی و حد بهینه آلوده سازی	۱۷۵
محیط زیست و توسعه پایدار	۱۷۸
محیط زیست و کشورهای در حال توسعه	۱۸۰
فصل هشتم اقتصاد انرژی	۱۸۲
تراز انرژی	۱۸۳
عرضه انرژی	۱۸۴
تقاضای انرژی	۱۸۴
بازارهای انرژی	۱۸۵
کارایی انرژی	۱۸۵
شدت انرژی	۱۸۶
چالش های زیست محیطی	۱۸۷
انرژی و رشد اقتصادی	۱۸۸
انرژی و توسعه	۱۸۸
سیاست گذاری انرژی	۱۸۹
انرژی های نو	۱۹۰
بهره وری انرژی	۱۹۱
ضرورت استفاده از نیروی هسته ای	۱۹۲
نیروی هسته ای و توسعه پایدار	۱۹۳
انرژی در اقتصاد ایران	۱۹۴

۱۹۷	توسعه درون زا در مقابل توسعه برون زا
۱۹۹	تهدید مصرف
۲۰۲	موانع بهره وری انرژی در اقتصاد ایران
۲۰۹	فصل نهم منابع طبیعی و گردشگری
۲۱۰	عوامل اقتصادی موثر در تقاضای گردشگری
۲۱۰	الف- توزیع درآمدها
۲۱۰	ب- سطح متوسط درآمدها
۲۱۰	ج- قیمت کالا و خدمات در بازار گردشگری
۲۱۱	د- سرمایه و بازار
۲۱۱	اندازه گیری اثر اقتصادی
۲۱۴	افزایش منافع اقتصادی
۲۱۵	منابع اصلی گردشگری
۲۱۶	استراحت گاه ها
۲۱۶	علاقه مندان ویژه و گردشگری ماجراجویانه
۲۱۸	گونه‌های مختلف اکوتوریسم
۲۱۹	ویژگی های اکوتوریسم
۲۲۰	رشد صنعت اکوتوریسم
۲۲۰	سایر اشکال گردشگری
۲۲۱	جاذبه های توریستی
۲۲۲	جاذبه های طبیعی
۲۲۳	مناطق طبیعی حفاظت شده
۲۲۳	سایت های فرهنگی
۲۲۳	مکان های پیش از تاریخ
۲۲۳	مکان های تاریخی
۲۲۴	فعالیت های اقتصادی
۲۲۴	رخدادهای فرهنگی
۲۲۴	نگاهی به وضعیت گردشگری بر مبنای طبیعت در ایران
۲۲۷	فصل دهم منابع طبیعی محور اقتصاد مقاومتی

۲۲۷	ماهیت اقتصادی منابع طبیعی
۲۳۳	منابع طبیعی و نهادهای سیاسی: دولت رانتیر
۲۳۶	جنبه‌های اسلامی بودن اقتصاد مقاومتی
۲۳۸	الگوی اقتصاد مقاومتی
۲۴۱	کاهش وابستگی به نفت
۲۴۲	مدیریت صرفه جویی در مصرف
۲۴۳	حرکت بر اساس برنامه‌های کلان نظام
۲۴۴	وحدت و همدلی بین مسئولان و مردم
۲۴۴	متنوع سازی فعالیت‌های اقتصاد
۲۴۵	مکتب طبیعو و اقتصاد مقاومتی
۲۴۶	منابع و مآخذ

پیش گفتار

زندگی انسان جلوه‌ها و جنبه‌های متعددی دارد. یکی از آن‌ها، مقوله تخصیص منابع (اعم از مالی و غیرمالی) به منظور رفع نیازها است که در این رابطه وضعیت خاصی، یعنی نامحدود بودن نیازها و محدود بودن منابع، حاکم می‌باشد. به طور طبیعی در چنین شرایطی، مقوله اولویت بندی و انتخاب مطرح می‌شود؛ انتظار می‌رود منابع محدود به اموری تخصیص یابند که بیشترین نیازها را تأمین و بالاترین میزان فایده‌مندی را ایجاد می‌نمایند. بدین ترتیب، علم اقتصاد به مطالعه رفتار تخصیص منابع عاملان اقتصادی می‌پردازد که در نتیجه آن، قوانین و قواعد حاکم بر این رفتار کشف و معرفی شوند. اهمیت مطالعه رفتار تخصیص منابع ناشی از این واقعیت است که در ارتباط با تأمین نیازهای نامحدود، مساله کمیابی زندگی اقتصادی- اجتماعی بشر را احاطه کرده است؛ لذا، تعداد و قوانین کشف یا شناسایی شده را می‌توان برای بهکرد تخصیص منابع به کار گرفت. با توجه به گستردگی ابعاد زندگی بشر، تخصیص منابع در امور مختلفی انجام می‌پذیرد که منابع طبیعی و محیط زیست یکی از مهم‌ترین آن‌هاست. اقتصاد و منابع طبیعی زیست محیطی هیچ‌گاه از یکدیگر جدا نبوده‌اند. فعالیت‌های اقتصادی که منجر به تخریب و آلودگی کالاهای خدمات به مصرف‌کنندگان می‌شود، بدون بهره‌برداری، استخراج و تخلیه منابع طبیعی امکان‌پذیر نیست. آنچه از نظر اقتصاددانان در فعالیت‌های اقتصادی حائز اهمیت است، استفاده صحیح، کارآمد و یا بهینه از منابع طبیعی زیست محیطی است.

بنابراین به نظر می‌رسد یکی از مهم‌ترین منازعات اقتصادی در دوران اخیر و هزاره جدید منازعه بر سر منابع طبیعی پایان‌پذیر (نفت، گاز) تجدیدشدنی و منابع طبیعی پایان‌پذیر تجدیدشدنی خواهد بود. لذا کتاب حاضر با نگاهی اقتصادی به مباحث منابع طبیعی، محیط زیست و انرژی پرداخته و امید آن دارم تا دانشجویان گرامی کارشناسی- ارشد و خوانندگان محترم هر چه بهتر با این موضوعات آشنا و بنده را از نظرات تکمیلی خویش برای چاپ بعدی بهره‌مند سازند.

در پایان جا دارد از کلیه عزیزانی که در تهیه و چاپ این کتاب به هر شکلی همکاری نموده‌اند به ویژه انجمن علمی توسعه روستایی ایران و شورای پژوهشی دانشگاه علوم اقتصادی سابق کمال تشکر را داشته باشم.

دکتر محمد حسین کریم

تیر ماه هزار و سیصد و نود چهار